

УДК 343.102:343.985:371.68

Ю. В. Лисюк

АУДІО- ТА ВІДЕОКОНТРОЛЬ ЯК РІЗНОВИДИ ВТРУЧАННЯ В ПРИВАТНЕ СПІЛКУВАННЯ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ ДІЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Постановка проблеми. Приватне спілкування людини характеризується багатьма напрямками, кожний із яких залежить від тієї чи іншої галузі права. Його особливістю є чинник безпеки самої людини під час спілкування. Саме безпека людини під час приватного спілкування є досить широким пластом проблематики в будь-якій державі, оскільки забезпечити людину від протиправних посягань у будь-якій галузі права фактично неможливо, а безпека прямо залежить від дотримання прав та свобод людини.

Держави, прагнучи досягти найвищого розвитку та статусу завдяки впровадженню певних національних ідей, які зумовлюються виданням прогресивного законодавства, найчастіше забувають про фундаментальні цінності, які є невід'ємною частиною діяльності держави, її розвитку, правового статусу у світі та на які держава повинна спиратися, підтримувати та безумовно захищати, – людину, її права та безпеку.

Відчуття безпеки людиною забезпечує їй впевненість у своїх діях, відновлення її прав у разі протиправних посягань, підтримку з боку суспільства та виводить державу на зовсім новий рівень розвитку, надання особливого статусу – статусу правової й безпечної держави з відчуттям повної відповідальності за людину та суспільство.

Як вже було зазначено, безпека людини під час приватного спілкування є однією з проблем сучасної держави, незважаючи на те, що права людини є непорушними. Приватне спілкування має певні різновиди та особливості залежно від галузі права, у якій вони втілюються в життя. Так, особливої уваги потребує вивчення стану дотримання прав людини під час приватного спілкування у сфері кримінального провадження.

Таким чином, особливого значення набувають питання щодо окремих різновидів втручання в приватне спілкування, зокрема щодо дотримання прав людини в разі здійснення аудіо- та відеоконтролю як одного із засобів проведення негласних слідчих дій у кримінальному провадженні.

Стан дослідження. Сфера кримінального провадження в Україні останнім часом зазнала суттєвих змін, відправною точкою яких стало прийняття 13 квітня 2012 року нового Кримінального процесуального кодексу України, ключовим завданням якого є захист прав людини під час здійснення кримінального провадження.

Відповідно до положень ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі – Кодекс) основним завданням кримінального провадження є захист особи від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також те, що жодна особа не може бути піддана необґрунтованому процесуальному примусу, а до кожного учасника кримінального провадження повинна бути застосована належна правова процедура [1].

Згідно з положеннями ст. 7 Кодексу зміст та форма кримінального провадження повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, серед яких законність, рівність перед законом і судом, забезпечення права на свободу та особисту недоторканість, таємниця спілкування, невтручання в приватне життя, забезпечення права на захист, безпосередність дослідження показань, речей і документів [1].

Надання захисту учаснику кримінального провадження та забезпечення йому належної правової процедури неможливе без проведення відповідних слідчих дій, що у свою чергу потребує першочергового з'ясування сутності слідчих дій у кримінальному провадженні.

Дослідженню різних питань захисту прав людини, у тому числі в кримінальному провадженні, науковцями приділено значну увагу в науковій літературі, зокрема в роботах Ю.П. Аленіна, О.В. Баганець, О.М. Бандурки, О.Е. Діденко, І.І. Когутич, В.Т. Маляренко, Д.М. Мірковець, М.М. Михеєнко, В.В. Назарова, В.Т. Нора, В.Д. Пчолкіна, Є.Д. Скулиш, В.І. Сліпченко, В.Я. Тація, В.М. Тертишника, В.П. Шибіко, М.Є. Шумила та інших. Однак, розглядаючи норми Кодексу, яким передбачено новий процесуальний порядок проведення слідчих дій, та зважаючи на вже існуючі тенденції захисту прав людини під час здійснення вказаних дій, ці проблеми потребують більш глибокого вивчення.

Під слідчими діями слід розуміти регламентовані нормами процесуального права та здійснювані в межах кримінально-процесуального провадження уповноваженою на те особою, а також забезпечувані заходами державного примусу та супроводжувані необхідним документуванням процесуальні дії, які являють собою комплекс пізнавально-засвідчувальних операцій, спрямованих на отримання, дослідження та перевірку доказів [2].

Відповідно до положень ст. 223 Кодексу слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Підставами для проведення слідчої (розшукової) дії є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення її мети [1].

Зважаючи на вищенаведене, можна зробити висновок про те, що слідчі (розшукові) дії стають найефективнішим інструментом доказування на стадії досудового розслідування, під час якого ведеться пошук, отримання та перевірка доказів для встановлення обставин, що мають істотне значення для кримінального провадження.

Більше того, впевненості в ефективності слідчих дій надає запровадження в Кодексі нового поняття «негласні слідчі (розшукові) дії», які згідно з положеннями ст. 246 Кодексу є різновидом слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених Кодексом. Негласні слідчі (розшукові) дії проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб [1].

Однак треба акцентувати на тому, що ефективність слідчих дій прямо залежить від пошуку, отримання та перевірки доказів, що залишає можливість нівелювати права людини, особливо це стосується сфери втручання в приватне спілкування під час проведення негласних слідчих дій під час здійснення кримінального провадження.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до норм Кодексу аудіо- та відеоконтроль є одним із різновидів втручання в приватне спілкування під час здійснення негласних слідчих дій та може проводитися у двох різних напрямках.

Так, ст. 260 Кодексу передбачено, що аудіо- та відеоконтроль особи проводиться без її відома на підставі ухвали слідчого судді, якщо є достатні підстави вважати, що розмови цієї особи або інші звуки, рухи, дії, пов'язані з її діяльністю або місцем перебування тощо, можуть містити відомості, які мають значення для досудового розслідування [1].

Також згідно зі ст. 270 Кодексу передбачено, що аудіо- та відеоконтроль місця може здійснюватися під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину й полягає в здійсненні прихованої фіксації відомостей за допомогою аудіо- та відеозапису всередині публічно доступних місць, без відома їх власника, володільця або присутніх у цьому місці осіб, за наявності відомостей про те, що розмови й поведінка осіб у цьому місці, а також інші події, що там відбуваються, можуть містити інформацію, яка має значення для кримінального провадження.

Аудіо- та відеоконтроль місця, згідно із ч. 1 ст. 270, проводиться на підставі ухвали слідчого судді, постановленої в порядку, передбаченому ст. ст. 246, 248, 249 цього Кодексу [1].

Отже, нормами Кодексу передбачається здійснення аудіо- та відеоконтролю у двох напрямках, які, на мій погляд, мають на меті отримання одного й того ж результату, хоча досягають його дещо відмінними способами. Для того, щоб підтвердити чи спростувати цю думку, необхідно надати більш детальну характеристику кожній із них.

Метою аудіоконтролю особи є спостереження за діями та розмовами особи (шляхом прослуховування та фіксації розмов) у будь-якому місці його перебування, незважаючи на те, що це місце є його власністю чи він там тимчасово перебуває.

Відповідно до ст. 41, ч. 6 ст. 246 Кодексу негласні слідчі дії можуть проводитися слідчими та уповноваженими оперативними підрозділами (за дорученням слідчого) [1]. Негласні слідчі дії з аудіоконтролю проводяться за допомогою спеціальних технічних засобів фіксації інформації. Однією з особливостей аудіоконтролю є те, що він може бути епізодичним, тобто на необхідний проміжок часу, однак, як правило, аудіоконтроль особи здійснюється цілодобово, тому що особа, яка може бути причетна до протиправних дій, може в будь-який момент часу надати чи спробувати передати іншим особам інформацію, яка може мати значення для кримінального провадження.

Метою відеоконтролю є візуальне негласне спостереження за діями особи (шляхом відеозапису та аудіофіксації) у будь-якому місці його перебування для отримання інформації, яка має значення для досудового розслідування.

Відеоконтроль проводиться шляхом негласного візуального спостереження за діями особи, його розмовами, поведінкою спеціальними підрозділами за допомогою спеціальних технічних засобів. Відеоконтроль може здійснюватися в будь-якому місці перебування особи, зокрема в житлі або в іншому володінні особи, у приміщеннях, транспортних засобах та інших місцях. Відеозапис дозволяє більш детально зібрати необхідну інформацію, ретельно вивчити дії заінтересованих

осіб, отримати повну інформацію, що стосується діяльності підозрюваної або обвинуваченої особи у вчиненні кримінального правопорушення.

Якщо говорити про аудіо- та відеоконтроль місця, то треба зауважити, що єдиною відмінністю цих дій є те, що вони відрізняються місцем їх проведення, тобто здійснюються шляхом встановлення спеціальних технічних засобів у публічно доступних місцях, а також інколи в місцях імовірної появи особи. Ще однією особливістю здійснення цих дій є те, що вони відрізняються своїми організаційно-тактичними особливостями, тобто проводяться в громадських місцях та в місцях загального користування, доступ до яких не обмежений, та з обов'язковим визначенням в ухвалі слідчого судді повної й точної адреси місця, де проводитиметься негласна слідча дія, час і строки її здійснення.

Також аудіо- та відеоконтроль місця може здійснюватися в приміщеннях, які спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені відповідно до закону, зокрема приміщення з примусового утримання осіб у зв'язку з відбуттям покарання, затриманням, взяттям під варту тощо, які мають статус публічно доступних місць [3].

Згідно з положеннями ч. 6 ст. 246 Кодексу до участі в негласних слідчих діях можуть бути залучені інші особи. Отже, для проведення аудіо- та відеоконтролю можуть бути залучені інші особи, які на добровільній основі зможуть надати допомогу відповідним органам досудового розслідування для забезпечення кримінального провадження [1].

За результатами проведення аудіо- та відеоконтролю особи складається протокол, який у подальшому буде використаний у доказуванні під час здійснення кримінального провадження.

Таким чином, розглянувши окремі питання здійснення аудіо- та відеоконтролю як одного з різновидів втручання в приватне спілкування особи можна зробити висновок, що все ж таки виникають спірні питання щодо того, чи будуть відповідати дійсності отримані в ході негласних слідчих дій документи та чи будуть проведені дії з дотриманням всіх вимог чинного Кодексу. Більше того, особі, яка є учасником кримінального провадження, неможливо отримати правдиві дані щодо наявності чи спростування тієї чи іншої інформації, оскільки неможливо зі стовідсотковою впевненістю сказати, що протокол, який буде складено після проведення негласних слідчих дій, не підроблено. Тому знову ж таки на передній план виходять окремі інтереси осіб, які можуть бути зацікавленими в результатах проведення кримінального провадження, а ці питання будуть постійно виникати та вимагати додаткового більш глибокого вивчення.

Більше того, враховуючи те, що аудіо- та відеоконтроль особи та місця мають однакову мету (отримання та фіксація інформації), яка може мати значення для кримінального провадження, хоча проводиться дещо відмінними способами, на мій погляд, доцільно було б об'єднати вищевказані статті Кодексу.

Висновки. Отже, незважаючи на те, що дії правоохоронних органів під час здійснення кримінального провадження за новим Кримінальним процесуальним кодексом України направлені на захист прав людини, виникають спірні питання, а окремі дії правоохоронних органів є недосконалими та потребують уточнень, хоча

Кодекс є демократичним, а основою його є захист прав людини. А для того, щоб досягти певних змін та ефективності забезпечення прав людини, потрібен час, а також необхідно, щоб людина й суспільство направили свої зусилля на виконання вимог чинного національного законодавства, а державні органи ефективно здійснювали політику щодо захисту прав людини та притягнення винних до юридичної відповідальності.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. // Голос України. – 2012. – № 90–91. – Ст. 9–56.
2. Провадження слідчих (розшукових) дій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://prigovorsuda.info/yuridisheskie_referati/348-provadhennya-sldchih-rozshukovih-dy.html.
3. Кримінальний процесуальний кодекс : [науково-практичний коментар] : у 2 т. / [О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.] ; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х. : Право, 2012– . Т. 1. – 2012. – 768 с.

Анотація

Лысюк Ю. В. Аудио- та відеоконтроль як різновиди втручання в приватне спілкування під час здійснення негласних слідчих дій у кримінальному провадженні. – Стаття.

Визначено сутність проведення слідчих дій, охарактеризовано негласні слідчі дії як різновид слідчих дій під час здійснення кримінального провадження, розглянуто окремі аспекти аудіо- та відеоконтролю як різновидів втручання в приватне спілкування в кримінальному провадженні.

Ключові слова: права людини, кримінальне провадження, слідчі дії, негласні слідчі дії, аудіоконтроль, відеоконтроль.

Аннотация

Лысюк Ю. В. Аудио- и видеоконтроль как разновидности вмешательства в частное общение при осуществлении негласных следственных действий в уголовном производстве. – Статья.

Определена сущность проведения следственных действий, охарактеризованы негласные следственные действия как разновидность следственных действий при осуществлении уголовного производства, рассмотрены отдельные аспекты аудіо- и видеоконтроля как разновидностей вмешательства в частное общение в уголовном производстве.

Ключевые слова: права человека, уголовное производство, следственные действия, негласные следственные действия, аудиоконтроль, видеоконтроль.

Summary

Lysiuk I. V. Audio and video surveillance as a form of interference in private communication in the course of covert investigations in criminal proceedings. – Article.

Determined by the nature of the investigation, described the unspoken investigations, as a kind of investigative actions in the implementation of the criminal proceedings, examined some aspects of audio and video monitoring, as a form of intervention in private communications in criminal proceedings.

Key words: human rights, criminal proceedings, investigations, unspoken investigations, audio control, video control.